

# COLUMN

## De Afrikaanse crisis

mr. J.J.A.M. van Gennip

**DOCUMENTATIECENTRUM  
NEDERLANDSE POLITIEKE  
PARTIJEN**



Het is nog te vroeg om te juichen, maar het is ook nog niet te laat om vergeten te zijn dat ruim een jaar geleden aan Afrika het massale sterven werd aangezegd.

Er is nooit reden om te juichen, als vastgesteld moet worden, dat honderdduizenden van honger zijn omgekomen, maar moeten we persé verzwijgen, dat miljoenen bedreigden in leven zijn gebleven?

Dat Afrika de grootste crisis uit zijn geschiedenis te boven zou kunnen komen, dat de doem afwendbaar lijkt te zijn, is op de eerste plaats een verhaal van samenwerking. Vooral het speciale crisisbureau van de VN heeft fantastisch werk verricht, terwijl toch alle voorwaarden voor het bekende mislukkingsscenario volop aanwezig waren. We hebben die in de media breed uitgemeeten gekregen.

Maar.... het grote sterven zou ondanks de hulp toch gekomen zijn, als in de meeste gevallen er niet een grote inspanning geleverd was door de regeringen van de Afrikaanse landen, regeringen die hun prioriteiten moesten omgooien, hun machtsbasis daardoor soms zagen aangetast, soms een feitelijke voogdij moesten accepteren; vooral voor de publieke opinie in eigen land en de wereld moesten erkennen dat zij faalden in hun meest essentiële taak: het voeden van de eigen bevolking.

Het klimaat als excuus daarbij? Een beetje, maar vooral de erkenning, dat het platteland

en de landbouw te lang verwaarloosd waren als de bron van economische en sociale ontwikkeling. De zekerheid ook, dat het evenwicht tussen bevolkingsdruk en voedselproductie zo labiel was geworden dat de Afrikaanse crisis binnen vijf à zeven jaar zich zal herhalen, tenzij .....

Tenzij het momentum niet verloren wordt. Het zijn de Afrikaanse staatshoofden zelf die onder de indruk van de catastrofe, de voorrang voor de voedselproductie hebben aangeduid, de noodzaak voor een reële beloning van de Afrikaanse boer, en dus de in het eigen vlees of machtspositie snijdende prijsverhoging moeten accepteren voor de stedelijke consument, de terugkeer ook tot lokaal voedsel in plaats van onze tarwe of rijst, bevordering ook van de produktiecapaciteit van de grond. Het zou betekenen een totale heroriëntering van het tot nu toe gevoerde beleid, zowel voor de aanwending van de hulpfondsen, nationale investeringen als prijsbeleid.

En het betekent een heroriëntering van de aanpak: eerst luisteren naar de Afrikaanse boer zelf, of vooral naar de boerin, want die heeft het grootste part van de voedselvoorziening, eerst luisteren, voordat de hele wonderla van westerse technieken en oplossingen wordt uitgekapt. Uitgaan van zijn en haar niveau, want het is de Afrikaanse grootfamilie, die de eeuwen door de droogtes heeft overleefd. Uitgaan ook van die verbanden: ministeries van landbouw in de hoofdsteden scheppen ambtenaren, geen boeren.

Plattelandsontwikkeling wordt ook in Afrika door boeren zelf, hun organisaties gemaakt, liefst met steun van collega's hier.

En wij? We mogen ons gerust realiseren, dat onze hulp geholpen heeft en dat de grote catastrofe is afgewend, maar achteroverleunen? Het momentum gebruiken betekent nu ook voor ons de erkenning, dat niet de droogte, maar de totale uitputting van de voedselproductiecapaciteit de echte reden is voor de honger in Afrika. Redding van de mensen wordt nu gevolgd door redding van de natuur. Nu de beelden van de hongerdoeden nog vers zijn: eenzelfde gecoördineerde en intensieve inspanning voor water, bomen, beter zaaizaad, soms kunstmest ook. En alleen daar doorgaan met voedselhulp waar het strikt noodzakelijk is, in ieder geval zorgen dat de prijzen voor de boeren ginds niet bedorven worden door dumping van de landbouwoverschotten.

De Afrikaanse crisis vraagt bij uitstek een Europees antwoord. Europa heeft de financiële middelen die nodig zijn voor de ingrijpende herstructurering. Als wij terecht de Afrikaanse regeringen vragen om in een proces van jaren tot herstel van voedselproductie, natuur en leefbaarheid van het platteland te komen, ten koste meestal van de stedelijke en industriële sector, mogen die regeringen dan ook van ons vragen om in dezelfde meerjaren-reeks op ons te kunnen blijven rekenen voor hulp bij de pijnlijke aanpassing.

Er is meer te doen voor Europa, dan gecoördineerd hulp te verlenen voor de rehabilitatie van de Afrikaanse voedselproductie. In de grondige heroriëntering waarvoor het Europese landbouwbeleid staat, wordt in ieder geval duidelijk dat onze landbouwoverschotten niet financieerbaar zijn ten laste van de ontwikkelingshulp en dat daarom ook een ontkoppeling van voedselhulp en het gemeenschappelijk landbouwbeleid mogelijk is, – onder erkenning dat dat beleid in kritieke momenten de capaciteit gegarandeerd heeft om noodzakelijke voedselhulp te geven – en men moet verder gaan: er is een

verband, misschien minder zwaar dan dikwijls gesuggereerd wordt, tussen het dumpen van overschotten, niet alleen door Europa overigens, en de mogelijkheid tot ont-plooiing van de Afrikaanse landbouw. In de hervorming van het gemeenschappelijk landbouwbeleid moet waar dat verband aantoonbaar is, daar rekening mee gehouden worden. Ook omgekeerd: een faire handelsrelatie moet het ook mogelijk maken, dat niet ieder Afrikaans land volledig autarctisch wil zijn voor zijn voedselvoorziening, zeker niet voor die produkten die in kostprijs voorlopig een veelvoud zullen blijven van de Europese productieprijzen.

De Afrikaanse crisis heeft in alle scherpheid aangetoond, dat het verschil arm-rijk in de wereld niet een zaak is van de een een beetje meer en de ander wat minder. In zijn essentie is de Noord-Zuid-verhouding een vraag naar toegang tot pure overlevingskansen of niet. En daaraan ontleent het vraagstuk ook zijn morele dimensie. De Afrikaanse crisis heeft ook duidelijk gemaakt, dat de bestrijding van de honger iets is wat in onze macht ligt, en daarmee wordt die crisis een punt op onze politieke agenda.

Een politieke agenda blijft inspireren als er voldoende punten op staan, die uitstijgen boven het op de winkel passen, maar die van de andere kant niet zo illusoir zijn, dat ze de kiem van de frustratie in zich dragen. Het vraagstuk van de armoede in de wereld is breder en dieper dan de Afrikaanse crisis. En dat vraagstuk staat weer naast de andere: de inrichting van de toekomstige samenleving, het vredesvraagstuk en de nieuwe bio-ethische agenda, die in de afgelopen twee jaar zo duidelijk in dit blad aan de orde is geweest. Zonder de andere punten te verwaarlozen is wat de hand nu te doen geeft te zorgen dat de noodklok over Afrika niet binnen vijf jaar opnieuw hoeft te luiden. Op dit gebied tenminste is de toekomst maakbaar en kan de blauwdruk van de crisisoplossing uitgevoerd worden, als wij bereid zijn over de grenzen van onze leefwereld en onze generatie heen te kijken.